

Ole Jensens tale ved Thorkild Bjørnvigs begravelse

Taler

Ole Jensen
Dr. theol, professor i dogmatik
og domprovst

Dato

13. marts 2004

Sted

Nordby Kirke, Samsø

Omstændigheder**Salme ved graven**

Den signede dag med fryd vi ser

Rejsen til gådernes indre

Der er forskel på dødsfald. Der er de tragiske dødsfald, hvor et menneske bliver revet bort i utide. Og så er der de dødsfald, hvor et menneske dør efter et langt liv, og er træt og svækket, så man må sige, at det var godt nok, det skete. Det skulle jo ske på et tidspunkt.

Sådan var det med Thorkild Bjørnvig. Hvis det havde trukket længere ud, havde det været en pine. For *så* vidt var det på tide nu.

Og han fik oven i købet en god død. Han sov stille ind med Birgit ved sin side. Og alle I, hans kære, havde været hos ham og våget over ham i dagene forinden og givet ham tryghed og omsorg og således hjulpet med til, at han kunne gå ind i døden uden uro og angst. Og I havde endda mærket tegn på en tættere kontakt med ham, end det havde været tilfældet i lang tid, hvor der havde været slukket for store dele af hans erindring.

Det er en lykke for jer at have det at tænke på.

Men når så det er sagt, så er et dødsfald et dødsfald. Døden er et punktum. Der

er før, og der er efter. Og forskellen mellem før og efter kan ikke være større. Netop for jer, hans nærmeste, hans kære, er alting noget andet nu, hvor Thorkild ikke er her mere. Jeres kærlighed til ham hænger i luften; den kan ikke afleveres, for dens genstand er væk. Modtageren er draget bort til ukendt land.

Derfor er døden noget, vi aldrig rigtigt kan forlige os med.

Vi kan berede os til døden. Og nogen kan nærme sig den med stor afklaring. Og de pårørende til et menneske kan indstille sig på, at døden nærmer sig for den pågældende.

Men helt forsones os med døden, slå os til tåls med, at sådan er det nu bare – det kan vi ikke. Døden er det naturligste af alt – og samtidig forekommer den os aldeles naturstridig. For den døde er jo ret beset uundværlig og uerstattelig.

Normalt elsker vi livet og elsker at leve. Det er et *mirakel*, at der overhovedet findes noget, og vi findes. Men det er på lånt tid, vi er her. Det er godt på den måde, at det bringer spændingen ind i tilværelsen og nøder os til at leve, mens vi har livet. Men det er skidt på den måde, at vi ret beset ikke kan affinde os med, at det får ende.

Vi lever i "det foreløbige mirakel" – som en har udtrykt det (Hans Jørgen Thomsen). Det er det, vi bliver bevidste om, når en af vore kære dør – da støder vi mod det *foreløbige* mirakel som mod en mur!

Og det er i dette sammenstød, at forestillingen om evighed melder sig.

Et par år før Thorkild blev født, havde hans forældre mistet to små piger med et halvt års mellemrum. Den ene havde fået difteritis, den anden meningitis, og de var begge døde i deres fars arme – den ene ved kvælning, den anden i et krampeanfald. De havde været to et halvt år og ét år gamle.

Faderen kom aldrig over det. At de to små piger skulle lide så forfærdeligt, "det tilgav han aldrig Gud", skriver Thorkild i sine erindringer.

Moderen tog det anderledes. "Da der var gået et halvt år, havde jeg et syn,"

fortæller hun til Thorkild. "Jeg så mine små piger var hos Gud, og at de var glade og havde det godt. Så besluttede jeg, at jeg ville have et barn igen. Men der kom intet. Så lovede jeg Gud, at hvis jeg fik et barn, så skulle det tjene ham. Og så kom du" – det var så i 1918, to år efter.

Denne beretning står ved indgangen til Thorkilds erindringer, som en portal man går ind ad til hans liv. Både faderens og moderens reaktion har sat sig spor.

Thorkild havde en helt usædvanlig evne til opmærksomhed. På flere måder. Han kunne fordybe sig fuldstændig i et stykke arbejde. Hvis der var noget, han var på sporet af, blev han ved og ved. Arbejdet fyldte da også meget i hans liv. Og dét havde også sine omkostninger. Men han havde et ærinde. Der var noget, han kunne, og bedre end nogen anden. I de mest vellykkede digte var han uovertruffen, en af de helt store. Så dér har han givet os alle sammen noget meget fornemt og dyrebart.

Han har åbnet vores øjne for noget, som alt for få for alvor skønner på: "Hvor smuk den jord, vi bor på, er, og hvor mirakuløse de skabninger, der lever på den, er" – det er hans egne enkle ord; de tonede pludselig ud i min stue fra radioen her for nylig med hans kendte, varme stemme i en optagelse fra for nogle år siden. Vi hørte også lige koret synge om det.

Miraklet, at vi er her, miraklet, at virkeligheden er til, som en overvældende gavmildhed, der er det hele værd – det ville ikke slippe ham. Selv bærer jeg helt fra min ungdom en håndfuld af hans lykke-digte med mig indeni sammen med en håndfuld salmevers, til at tage frem, når der er brug for det – til opbyggelse.

Vrimlen af skabninger, universets høje og dybe vælde -- fryden ved livet og taknemmeligheden for livet – det slap ham aldrig. På det punkt fik hans fars moderne skepsis og tvivl aldrig for alvor fodfæste i ham. Her var det hans mors livsfortrøstning, der slog igennem. *Jeg* har aldrig haft svært ved at se, at Thorkild tjente Herren ved – i forlængelse af Det Gamle Testaments salmister – at lovprise det, der hos dem med den fineste poesi hedder "Guds fingres værk".

Hans evne til opmærksomhed gjaldt også mennesker. Han kunne lytte og leve sig ind i andre, han var til stede, når han var til stede. Og han mødte andre på lige fod, uden persons anseelse og forudfattede meninger. Derfor var han en herlig samtalepartner, for alle slags folk – læg og lærd, høj og lav, børn og voksne. Og sine børn gav han frihed og ansvar for deres eget liv og blandede sig ikke med moraliseren. Han var generøs, han undte andre evner og medgang – han hørte ikke til dem, der føler sig selv skrumpede ved, at andre vokser. Der strømmede så meget smittende glæde ud af ham; han var da også strålende i festligt lag, og hans mægtige latter er med rette berømt og omtalt.

Men selvfølgelig var der også smertepunkter i hans liv som i de fleste andres. Det begyndte, da han kom i skole og blev udsat for en hæslig mobning. Det blev for ham uddrivelsen af Paradiset derhjemme i “solens have”, hvor tiden havde stået stille, og alt havde været sorgløs tilstedeværelse. *Livet går aldrig op*. Afsked, brud og svigt, fortrydelse, fortvivlelse, depression – han har været om ad det hele. Søvnløshed har plaget ham i årtier. Han har kendt sin fars tvivl og fortvivlelse. Også hans skepsis over for kristendommen, i hvert fald visse sider af den.

Det var ikke Gud, der voldte ham kvaler. Det var selvfølgelig for ham at tænke religiøst om livsmiraklet. Men han foretrak Det Gamle Testamente for Det Ny, den strenge og uudgrundelige Jahve frem for Jesus, skabelsen frem for frelsen.

Det guddommelige var for ham et hemmeligt dyb, som verden fortaber sig i. Og dette guddommelige dyb var i hans øjne mindre optaget af at komme menneskene i møde, end vi er vant til at tænke i kristen sammenhæng. Der er træk af en hedensk hensynsløshed i hans forestilling om Gud. Og som følge af det en karskhed eller hårdhed i hans opfattelse af tilværelsen.

Han foragtede også anger og fortrydelse. Det gør mennesker ynkelige. Man må tage livets brutalitet med dets gavmildhed. Han anså vistnok også disse tanker for hedenske – og afviste en kristendom, der kredser om skyld og synd.

Men det er nu heller ikke ordentlig kristendom, der gør det. Ordentlig kristendom giver os jo netop lov til at forlade fortrydelsen og træde ind i *fortrøstningen* i stedet for. Det hedder syndernes forladelse. Så jeg vil altså godt forsvare Jesus lidt på dette sted.

Med alderen vandt livets foreløbighed indpas i Thorkilds tanker. Og han blev et af de mennesker, der havde beredt sig til at dø – og det mange år, før døden indtraf. Det fremgår af hans sidste bog *Siv vand og måne*, en prægtig samling digte, et helt afsnit hedder *Rejsen*, og det er den sidste rejse, der er ment. For Thorkild var det ikke en rejse ind i et stort intet som hos mange moderne mennesker, det var en rejse ind i "gådernes indre", som han skriver, og det var næsten med nysgerrighed, han imødeså det.

Derefter, i årene der fulgte, var det, som om han ganske stille lod sig føre stadig tættere hen til gåden. Langsomt fadede hans erindringsevne ud. Men det var lykkeligvis en mild og tillidsfuld gammel mand, der tonede frem i takt dermed. Hvad der bl.a. betød, at han kunne blive i sine omgivelser derude i hans elskede bakker. Det var dog kun, det skal tilføjes, fordi der var en Birgit om ham med den kraft og vilje, der er hendes. Til hans lykke. Og hun fandt ham også altid, når han forsvandt, hvad enten det var i Rom, St. Petersborg eller Spanien.

Gåden bag døden er jo netop – gåde. Den er det evige, vi ikke kender, fordi tiden er betingelsen, vi lever under. Men vi kan heller ikke bare tie stille om gåden. Og da slet ikke præsten ved en begravelse. Kristendommens kerne er evangeliet om opstandelsen fra de døde, som vi hørte det læst op. Men al tale om det bliver billedtale. Og der får præsten heldigvis hjælp af digteren.

Grundtvig har to fine, fine billeder om det. Han siger, at der er "sat stol frem til mig i (hans) lyse sale" ("Kom i den sidste nattevagt", Salmebogens nr. 538). Vi skal ikke være så bange for at tænke naivt – eller enfoldigt, Herre Gud, hvorfor ikke? – som nu Thorkilds mor. Tænk sig: Der er en stol sat frem til os hos Gud. Og der kan vi sidde og "(tale) til evig tid / med venner i lys", det er det andet billede hos Grundtvig; vi skal synge om det til slut i dag ude ved graven. Thorkild elskede det vers, og det er da ikke så svært – lad os bare lege med – at se ham for os, glad og lattermild, i dyb samtale med hedengangne muntre venner som K.E. Løgstrup og Knud Hansen; Birgit hviskede vistnok noget i den retning med ham, i timerne før han døde.

Thorkild skrev engang et brev til mig, hvor han citerede fra et digt af den schweiziske digter Conrad Ferdinand Meyer. Digtet handler om reformatoren Johan Hus, mens hans sidder i sin celle venter på at blive ført ud til den frygtelige død på bålet; han er jo blevet dømt for kætteri. Og der er to passager i digtet, som Thorkild trækker frem i sit brev¹.

I den første siger Hus, at han er vis på, at hans sag og det, han har sagt og talt, nu ikke længere skal bedømmes af mennesker, men lægges frem for Gud på hans trone "højt over menneskehænder". Thorkild skriver i brevet, at han deler denne vished om, at "der finder en afgørelse om ens levned sted højt over menneskehænder og -indsigt. Den vished har altid styrket mig i en sort stund." – Jeg tror, der ligger det i det, at i den sidste ende er vi lykkeligvis ikke prisgivet andre menneskers dom over os. Der gives en højere appelinstans. Så dommen kan blive retfærdig. – Og at vi heller ikke er prisgivet vores egen dom over os selv – hvem kender ikke dette: "det kan han ikke tilgive sig selv"? Men det kan den højeste dommer, for han er den barmhjertige og tilgivende dommer.

Og så er der digtets slutning. Der siger Hus, at den store ro stunder til; nu vil et *hejretræk* flyve foran og vise vejen til den evige vår. "Hvad har du da at frygte, min sjæl?" Disse ord "har jeg altid elsket", skriver Thorkild. "Det er den anden vished, som, uden at jeg ellers har mange ord for den, kan gribe mig".

En hejreflok på træk som vejvisere på rejsen til den evige vår.

Amen.

1. "Es geht mit mir zu Ende, / Mein Sach und Spruch ist schon / Hoch über Menschenhände / Gerückt vor Gottes Thron." – "Es ist die Zeit zu feiern! / Es kommt die grosse Ruh! / Dort lenkt ein Zug von Reihern / Dem ewgen Lenze zu, / Sie wissen Pfad und Stege, / Sie kennen ihre Wege, / Was, meine Seele, fürchtest du?" (Fra digtet 'Hussens Kerker').

Kilde

"Tilskikkelser og livsbetagelse – prædikener og refleksioner", s. 49-56. Ole Jensen; red. Sanne Thøisen. Jensen & Dalgaard. 2017

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Begravelsestale, Prædikener fra 2000-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/ole-jensens-tale-ved-thorkild-bjornvigs-begravelse>